

Kommittémotion

Motion till riksdagen 2015/16:2648

av Beatrice Ask m.fl. (M, C, FP, KD)

En effektivare kriminalvårdspolitik

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att låta analysera hur Kriminalvårdens kostnader för anstalt, häkte, frivård respektive transporttjänst har utvecklats sedan 2004 och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att låta analysera utvecklingen av kostnaderna för lokalförsörjningen samt bedöma om den nuvarande häktes- och anstaltsorganisationen tillgodoser verksamhetens behov och lever upp till krav på flexibilitet och kostnadseffektivitet och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utifrån en internationell jämförelse bedöma om Kriminalvårdens resurser används på ett kostnadseffektivt sätt och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att låta kartlägga och analysera Kriminalvårdens återfallsförebyggande arbete och utifrån en jämförelse med några relevanta länder bedöma om arbetet bedrivs effektivt samt till riksdagen lämna förslag i syfte att minska återfallen i brott och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Kriminalvården har till uppgift att verkställa utdömda påföljder, bedriva häktesverksamhet samt utföra transporter och personutredningar i brottmål.

Kriminalvården ska verka för att lagföring kan ske och påföljder verkställas på ett säkert, humant och effektivt sätt samt att återfall i brott förebyggs. Myndigheten ska särskilt vidta åtgärder som syftar till att brottslighet under verkställigheten förhindras,

frigivningen förbereds, narkotikamissbruket bekämpas och innehållet i verkställigheten anpassas efter varje individs behov. Kriminalvårdens verksamhet är fördelad på verksamhetsområdena anstalt, häkte, frivård och transporttjänst och ska bedrivas utifrån ett antal prioriterade områden. De prioriterade områdena är intern styrning och kontroll, säkerhet, flexibilitet och beredskap för variationer i klienttillströmning, återfallsförebyggande arbete, ungdomar samt samverkan.

Granska och analysera kostnadsutvecklingen inom Kriminalvården

Under 2000-talets första år skedde en betydande ökning av anstalts- och häktespopulationen. Samtidigt inträffade ett antal uppmärksammade rymningar från landets säkraste anstalter. Detta tydliggjorde att häktes- och anstaltsplatser, såväl till antal som till struktur, måste utformas så att dessa motsvarar verksamhetens krav på en human, säker och effektiv kriminalvård. Kriminalvården inledde därför en omfattande projektering och nyproduktion av häkten och anstalter. I samband med detta gjordes även en rad kostsamma säkerhetsinvesteringar. Enligt de prognoser som Kriminalvården tog fram över klientutvecklingen bedömdes antalet klienter öka även i ett längre perspektiv.

Den ökande beläggning som inledde 2000-talet kulminerade emellertid omkring 2005 och de prognoser och antaganden som låg till grund för Kriminalvårdens lokalförsörjning har i efterhand visat sig missvisande. Medelbeläggningen i häkte och anstalt har från 2005 minskat från år till år och låg 2012 drygt 9 procent under 2004 års nivå.

Som ett resultat av stora kostnadsökningar under 2000-talet, bland annat på lokalförsörjningsområdet, tog alliansregeringen initiativ till en rad effektivitetsgranskningar av Kriminalvården. De visade på brister i den interna styrningen och kontrollen, varvid mycket arbete inriktades på att åstadkomma en verksamhet som bedrivs inom givna ekonomiska ramar samt att förbättra den interna styrningen och kontrollen. Kriminalvården har på eget initiativ arbetat med att utveckla och effektivisera organisationen.

Samtidigt som en rad åtgärder har vidtagits för att åstadkomma en bättre styrning och kontroll har förutsättningarna för verksamheten sett över en längre period förändrats genom en delvis ändrad klientsammansättning. Bland annat har en utvidgad användning av intensivövervakning med elektronisk kontroll inneburit att andelen klienter i anstalt med längre strafftider ökat. Förändringar i brottsstruktur och strafftider påverkar givetvis förutsättningarna för att bedriva en ändamålsenlig verksamhet, inte minst på det återfallsförebyggande området. Vidare aktualiserar det frågan om hur kostnaderna mellan verksamhetens olika delar bör fördelas.

Mot bakgrund av de stora tillskott som tillförts Kriminalvården under den senaste tioårsperioden samt de delvis ändrade förutsättningar som hänger samman med förändringar i klientsammansättningen finns det skäl att göra en samlad analys av kostnadsutvecklingen inom Kriminalvårdens olika verksamheter. En sådan analys bör bland annat ta sikte på om fördelningen av kostnaderna mellan anstalt och frivård är ändamålsenlig och återspeglar regeringens prioriteringar. Samma sak gäller för fördelningen av kostnader för säkerhetsinstallationer och lokaler i relation till kostnaderna för klientverksamheten.

För att få en uppfattning om kostnadseffektiviteten i Kriminalvården krävs att det finns ett adekvat jämförelsematerial. Samtidigt påverkas kostnadseffektiviteten i verksamheten av förhållanden i omvärlden som ligger utanför Kriminalvårdens kontroll. Exempelvis påverkar brottsutvecklingen och effektiviteten hos rättskedjans myndigheter i övrigt på ett avgörande sätt förutsättningarna för verksamheten. Det kan också finnas ett värde i att komplettera jämförelser över tid med en internationell utblick. Vi menar att det behövs en jämförelse av Kriminalvårdens kostnadsutveckling med andra länder.

Analysera effektiviteten i Kriminalvårdens återfallsförebyggande arbete och gör internationella jämförelser

En av de största utmaningarna för framtidens kriminalvård är att hitta former för att bedriva ett framgångsrikt återfallsförebyggande arbete. De åtgärder som vidtas under verkställigheten ska grundas på väl underbyggd kunskap om vad som är verkningsfullt. Verkställigheten ska också planeras och utformas i samverkan med berörda myndigheter.

Alliansregeringens tog en rad initiativ i syfte att förbättra Kriminalvårdens återfallsförebyggande arbete. För klienterna har detta bland annat inneburit tillgång till arbetsmarknadsåtgärder och studier samt utökade möjligheter till utslussning. Den nya fängelselag som trädde i kraft den 1 april 2011 kompletterar de senaste årens reformarbete, bland annat genom kravet på att varje intagen ska ha en individuellt utformad verkställighetsplan. Vidare använder Kriminalvården numera nationella brotts- och missbruksrelaterade behandlingsprogram, som utifrån en vetenskaplig bedömning anses ha effekt på risken för återfall i brott.

Trots satsningar och Kriminalvårdens kontinuerliga utveckling av det återfallsförebyggande arbetet är andelen klienter som återfaller hög. Enligt statistik från Brottsförebyggande rådet återfaller ungefär 40 procent av dem som döms för brott i Sverige inom tre år. Bland dem som döms till fängelse är risken för återfall ännu högre: Två av tre återfaller inom tre år efter frigivningen. Statistiken visar att mycket återstår att göra när det gäller arbetet med att förebygga återfall i brott. En analys behöver därför

göras av vilka återfallsförebyggande åtgärder som är framgångsrika och hur det återfallsförebyggande arbetet i högre grad kan anpassas till klienternas olika behov och förutsättningar. Arbetslinjen är av central betydelse för möjligheten till återanpassning, och arbetsdriftens betydelse för att förbättra klienternas förutsättningar på arbetsmarknaden är därför av särskilt intresse.

Merparten av de klienter som tas in i anstalt varje år avtjänar fängelsestraff som är kortare än ett år. En konsekvens av detta är att Kriminalvården endast under en begränsad tid har möjlighet att vidta åtgärder som är anpassade till klienternas behov. För att nå framgång i det återfallsförebyggande arbetet, inte minst när det gäller ungdomar och personer som dömts för allvarlig brottslighet, är det vidare angeläget att samhällets insatser inte upphör när verkställigheten avslutas. Tvärtom framstår behovet av insatser och stöd som särskilt stort när den som avtjänat ett straff ska återgå till ett liv i frihet. Att förhindra återfall i brott kräver därför insatser som sträcker sig bortom rättsväsendets ansvarsområde. Samarbetet med det omgivande samhället måste utvecklas och bli konkretare. Det finns behov av förändrade eller nya former för samverkan med myndigheter och andra aktörer som kan leda till att fler aktörer blir delaktiga i ett aktivt utslussningsarbete tidigt och så att viktiga behandlingsprogram inte förkortas eller avslutas med automatik när verkställigheten upphör.

Beatrice Ask (M)

Johan Hedin (C)

Roger Haddad (FP)

Andreas Carlson (KD)